

Ks. Bartłomiej Suwada, *Fenomenologiczna analiza relacji międzynarodowych w kontekście wspólnoty osób z niepełnosprawnościami*. Wrocław 2022, ss. 239

Zagrożeniem czasów współczesnych jest narastający trend egocentryczny inspiracji liberalnej, który w życiu społecznym deprecjonuje lub wręcz eliminuje wartości aksjologiczno-moralne, w tym również ideę dobra wspólnego. Niebezpieczeństwo depersonalizacji jest szczególnie dotkliwe w odniesieniu do osób obciążonych niepełnosprawnościami fizycznymi lub umysłowymi. W tej sytuacji zasługuje na uznanie podjęcie problemu relacji interpersonalnych we wspólnotach osób wymagających opieki, niejednokrotnie całodobowej, przez ks. Bartłomieja Suwadę. Jest on pragmatycznie dobrze przygotowany do fenomenologiczno-filozoficznej i aksjologiczno-moralnej analizy funkcjonowania małych społeczności opiekuńczych dla ludzi z ułomnościami somatycznymi czy umysłowymi, ponieważ jako kapłan był aktywny w dwu ośrodkach: we Wspólnocie L'Arche w Poznaniu i we Wspólnocie Domu Chłopaków w Broniszewicach. Jego rozprawa doktorska ma na celu „zbadanie, czy w dzisiejszym świecie możemy odnaleźć wspólnoty zajmujące się osobami z niepełnosprawnościami, w których funkcjonowaniu doszukać się możemy znamion wspólnot, o których pisał niemiecki filozof i teolog Dietrich von Hildebrand” /s. 7/. Recenzowana praca jest interesująca problemowo i ważna społecznie, ponieważ jej celem jest repersonalizacja relacji wobec ludzi niepełnosprawnych pozostających niejednokrotnie na marginesie życia społecznego.

Rozprawa ks. mgr Suwady zawiera cztery rozdziały: „ I. Interdyscyplinarne ujęcie fenomenu wspólnoty, II. Filozoficzna perspektywa wspólnoty, III. Fenomenologia i hermeneutyka jako sposoby analizy metafizycznej przestrzeni wspólnoty, IV. Empiryczne doświadczenie wybranych wspólnot z niepełnosprawnościami. Tytuły rozdziałów pracy wskazują, że kategoria wspólnoty - istotna dla omawianej problematyki jest eksplikowana w wielu aspektach: socjologicznym, psychicznym, pedagogicznym i teologicznym. Interdyscyplinarna charakterystyka szczególnego fenomenu życia społecznego,

jakim jest wspólnota, jest zawarta w pierwszym rozdziale pracy. Autor odwołując się do socjologów/m. in. Emila Durkheima/, akcentuje specyfikę pojęcia wspólnoty kontrastującego z innymi formami życia społecznego, np. stowarzyszenie. Następnie analizuje rolę wspólnoty w życiu psychicznym człowieka, w którym idąc za szwajcarskim psychologiem Jean Piagetem wskazuje na jego uwarunkowania empiryczno-neurologiczne i genetyczne. Pierwszy rozdział rozprawy ks. Suwady zamyka merytorycznie trafna charakterystyka wspólnoty w aspekcie teologicznym. Odwołuje się do Nowego Testamentu, dokumentów Vaticanum II, wypowiedzi papieży /Jana Pawła II, Benedykta XVI, Franciszka/ i znanych teologów. Integralnym elementem wspólnoty religijnej, jaką jest Kościół, są osoby niepełnosprawne wnoszące do niej wartości transbiologiczno-moralne.

Interdyscyplinarna charakterystyka fenomenu wspólnoty - przeprowadzona w pierwszym rozdziale pracy - była z konieczności skrótowa, natomiast jej drugi rozdział jest pogłębioną filozoficznie analizą tej formy życia społecznego. Ks. mgr Bartłomiej Suwada, omawiając pojęcie osoby i wspólnoty rozumianej jako *communio personarum*, odwoływał się do metafizyki, św. Tomasza z Akwinu. Wielokrotnie cytował jego konkretne wypowiedzi, ale najczęściej zamieszczone w pracach autorów związanych z tomizmem. Należą do nich: M. A. Krąpiec, J. Majka, kardynał Karol Wojtyła - Jan Paweł II, ks. biskup Ignacy Dec. Autor recenzowanej rozprawy wiele rozważań poświęcił omówieniu fenomenu wspólnoty w interpretacji Dietricha von Hildebranda, który w swej antropologiczno-społecznej refleksji filozoficznej połączył komplementarnie metafizykę św. Tomasza z fenomenologią. Dzięki temu niemiecki myśliciel Tomaszową koncepcję osoby jako bytu substancjalnego ubogacił analizą fenomenologiczną, wyróżniając różnorodne formy styczności/relacji interpersonalnych. Trwałe zjednoczenie osób realizuje się poprzez wspólnotę wartości, których kumulacją jest miłość. Walorem rozważań Autora rozprawy jest dobre wykorzystanie filozoficznej refleksji D. von Hildebranda w zakresie fenomenologii i aksjologii, co pozwoliło na wieloaspektową analizę fenomenu wspólnoty. Ujmowana w aspekcie strukturalnym realizuje się ona w różnorodnych formach, lecz zawsze jej

fundamentem są wartości – dobroć, solidarność i miłość, których prąródłem jest Bóg.

Trzeci rozdział omawianej pracy posiada charakter metodologiczny. Autor charakteryzuje w nim metody badań wspólnoty osób z niepełnosprawnościami. Ludzka społeczność konstryuuje się poprzez wielopoziomowe relacje, których podstawą są różnorodne wartości. Klasyczna filozofia tomistyczna relacjom kategoryalnym, do których należą niestabilne relacje międzyludzkie, przyznaje najniższy stopień realności. Taka systemowo-konceptualna charakterystyka fenomenu relacji nie docenia ich znaczącej roli w życiu człowieka, dlatego ks. mgr Suwada w swej metodologii badań wspólnoty osób wymagających wsparcia odwołał się do fenomenologii i jej metod. Jest to stanowisko zasadne, ponieważ fenomenologia dostrzega znaczenie świadomości i samoświadomości człowieka w kształtowaniu międzyludzkich powiązań, których finalnym efektem jest stabilna wspólnota. Autor rozprawy w swych dywagacjach wykorzystał elementy fenomenologii Edmunda Martina Heideggera i Edyty Stein, najważniejsze z to: intuicja, opis i interpretacja, redukcja ejdetyczna, redukcja transcendentalna, rozumienie jako proces, fenomen wycucia, eksplikacja hermeneutyczna. Zastosowanie metod fenomenologicznych unika zagrożenia naturalistycznej interpretacji relacji międzyludzkich, pozwala natomiast na podkreślenie ich charakteru humanistyczno-personalistycznego. Społeczna wspólnota aktywizuje duchowo-wewnętrzzną i etyczną płaszczyznę jej członków – poszczególnych osób. Akcentowała to szczególnie Edyta Stein, łącząc tomizm z fenomenologią i religijnym mistycyzmem.

Metafizyczna interpretacja relacji interpersonalnych, oparta na metodach stosowanych w fenomenologii i hermeneutyce, została przedstawiona w końcowym rozdziale doktorskiej rozprawy ks. Suwady. Zawiera on fenomenologiczny opis oraz interpretację empiryczno-osobistego doświadczenia Autora, mianowicie aktywności w dwu wspólnotach osób niepełnosprawnych: w Domu Chłopaków w Broniszowicach prowadzonego przez siostry dominikanki i w Poznańskiej Wspólnocie L'Arche. Obie wspólnoty nawiązują do idei/koncepcji założycieli L'Arche we Francji, którymi byli teolog dominikanin Thomas Philippe i filozof

Jean Vanier. Autor omawianej rozprawy zastosował metodę historyczno-porównawczą, najpierw omawiał ideowe założenia francuskiej „Arki” a następnie konfrontował je ze strukturą, funkcjonowaniem i metodami pracy z osobami niepełnosprawnymi w polskich wspólnotach. Ks. mgr Suwała był zaangażowany jako kapłan w obu placówkach opiekuńczo-terapeutycznych: choć nie stosował socjologicznej metody wywiadów, to jednak w swej pracy wykorzystał osobisto-empiryczny doświadczenia i obserwacje z pobytu w tych wspólnotach.

Finalne fragmenty jego doktorskiej rozprawy akcentują nieodzowność aksjologiczno-etycznych oraz ideowych podstaw istnienia wspólnot osób z niepełnosprawnościami. Filozofia tomistyczna prawdę, dobro i piękno uznaje za transcendentalne właściwości bytu, lecz jej język ontologiczny nie obejmuje szerokiego wachlarza ludzkich wartości niezbędnych dla powstania wspólnoty. Dlatego Autor rozprawy odwołał się do aksjologii D. von Hildenbranda, w tym także do jego koncepcji miłości aktywizującej realizację dobra wspólnego poprzez członków wspólnot – osoby niepełnosprawne oraz ich opiekunów.

Dotychczasowa charakterystyka doktorskiej rozprawy ks. mgr B. Suwady uzasadnia jej ocenę pozytywną. Struktura pracy jest logiczna i merytorycznie zasadna: pierwsze dwa rozdziały omawiają fenomen społecznej wspólnoty w aspekcie kilku naukowych dyscyplin – w tym również klasycznej filozofii, trzeci metodologiczny rozdział umożliwia trafną interpretację empirycznych doświadczeń Autora, związanych ze strukturą oraz funkcjonowanie dwu polskich ośrodków dla osób niepełnosprawnych. Stanowi to przedmiot czwartego rozdziału rozprawy. Opis stosowanych metod jest zwykle prezentowany we wstępnej części prac naukowych, w recenzowanej rozprawie zasadne było jednak umiejscowienie części metodologicznej bezpośrednio przed finalną interpretacją empirycznych doświadczeń jej Autora.

Dysertacja doktorska ks. mgr Bartłomieja Suwady posiada walor nie tylko badawczo-naukowy, lecz także społeczny, edukacyjny i pastoralny. Przeprowadzone w niej analizy i wnioski wskazują na potrzebę dowartościowania roli ludzi z niepełnosprawnościami w życiu wspólnot narodowej i religijnej Kościoła katolickiego. Zasadne są sugestie Autora, że fundamentem każdej

wspólnoty społecznej – a tym bardziej wspólnoty osób wymagających opieki fizycznej i psychicznej – są wartości transutylitarne: moralne, ideowe i religijne. Rozprawa ks. Suwady nie budzi zastrzeżeń w aspekcie merytoryczno-problemowym, strukturalnym i językowo-stylistycznym. Przepisy są zredagowane właściwie i dobrze wyjaśniają główny tok narracji. Na uwagę zasługuje bogata literatura przedmiotu i jej wykorzystanie. Lektura recenzowanej pracy nasuwa dwie uwagi krytyczne: zbyt częste i nadmiernie długie cytaty oraz przytaczanie wypowiedzi Akwinaty nie bezpośrednio z jego pism ale z dzieł tomistów.

Mając na uwadze wymienione uprzednio walory badawczo-naukowe i społeczno-aksjologiczne doktorskiej rozprawy ks. mgr Bartłomieja Suwady, oceniam ją pozytywnie jako podstawę nadania mu tytułu doktora.

Lublin, 20. 01. 2023 r.

Ks. prof. dr hab. Stanisław Kowalczyk